

מבעל דף היומי בעיון

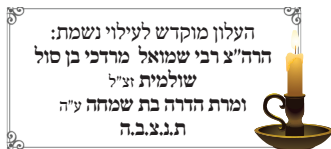
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצאת גדולי ישראל מכל העדות והתגוים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ב תמוז-שבת כ"ח תמוז

בבא בתרא ל"ג-ל"ט

שבוע פרשת מטות

ולענין פירות שאכל, י"א דאינו נאמן אלא על הפירות שכבר אכל אבל על פירות דלהבא אינו נאמן משום דהוה מיגו להוציא [סמ"ע] וי"א דנאמן אף לאכול פירות דלהבא עד שיגבה חובותיו [ש"ך] ואין זה מיגו להוציא, כיון שאין ידוע כלל שהיתה של אביו אלא ע"פ עצמו נאמן גם על להבא דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ועדיף ממיגו [נה"מ].

אבל אם יצא עליה קול שהוא של היתומים באופן שהוא קול המגרע חזקתו, ואפילו לא יצא קול שהיא עתה של יתומים אלא שהיתה של אביהם [או"ת], ואף שאם היה טוען לא היתה של אביהם מעולם היה נאמן, דמפני קול בעלמא לא נוציאו מהשדה, מ"מ אינו נאמן במיגו זה שמגיע לו חובות, דהוי העזה גדולה [ש"ך]. ואפילו יצא הקול אחר שהחזיק ג' שנים בפני היתומים אינו נאמן, דהחזקה היא בפני היתומים ואין מחזיקין בנכסי קטן, ובחיי אב הרי לא החזיק ג' שנים, וכל נאמנותו אינו אלא במיגו שלא היתה כלל של אביהם, ולא הוי מיגו כנ"ל. ומהרשב"ם בסוגיא משמע דהקול שמגרע את המיגו הוא דוקא קול שבמשכונא בא לידו מאביהם, דאז הוי כמחאה, ומשמע דקול שהיתה של אביהם אין זה כלום לגרע החזקה אא"כ עדים מעידים על זה.

ואם אכלה שני חזקה בחיי אביהם אף על פי שיצא קול שהיא של אביהם קודם שהחזיק בה שני חזקה אם לא יצא הקול שבמשכונא באת לידו נאמן לומר לקוחה היא בידי, דקול כזה אינו כמחאה ומתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן ג"כ לומר חוב יש לי על אביהם [ש"ך], וי"א דביצא קול שהיתה של אביהם אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי דהוי כמחאה, ואפילו יצא הקול אחר שני החזקה והיה נאמן לומר לקוחה היא בידי, מ"מ לטעון חוב יש לי במיגו דלקוח הוי מיגו דהעזה, ואינו נאמן אא"כ לא יצא קול כלל ואז נאמן גם על החוב כמו שנאמן על טענת לקוח [סמ"ע].

דף ל"ג ע"א

[ל"ב ע"ב] רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי א"ל אביי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי וכו'.

פשטות המעשה משמע שאביי בא מעצמו לברר אצל רבא בר שרשום את פשר הקול שיצא עליו, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א, ולפי זה מה שאמר לו אביי להחזיר הקרקע ליתומים לא היה מעיקר הדין.

א"ל לקוחה בידי לא מצית אמרת דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא.

לדעת רשב"ם הטעם שאינו יכול לטעון לקוחה היא בידי הוא משום שכיון שיצא קול הרי הוא כמחאה והיה לו להזהר בשטרו. אמנם תוספות כתבו שאם היה טוען לקוחה היא בידי היה נאמן, ואביי אמר לו שאינו נאמן במיגו של לקוחה היא בידי, דהוי מיגו דהעזה, וכן כתבו הרשב"א ורבינו יונה.

ולפי כל הנ"ל כשאינו ידוע שהיתה של אביו של היתום כלל, לא לבד שנאמן המחזיק לומר לקוחה היא בידי אלא אפילו מודה ואומר שהיא של אביו אלא שמשכונא היא בידו נאמן במיגו שהיה אומר שלא היתה שלו מעולם או לקוחה היא בידו, ונאמן אף לטעון שמגיע לו מאביו חובות אחרים שלא הלוהו על משכונא זו כמבואר בסוגיין, אמנם דוקא בשבועה גובה מה שטוען ובלא שבועה אינו גובה כיון דעיקר נאמנותו אינו אלא מפני המיגו שלא היתה של אביו כלל, ואם היה טוען שאינה של אביו היה צריך לישבע כיון שהבן טוען ברי שהיא של אביו, ולכן גם בטענת משכונא אף שהבן אינו יכול להכחישו בברי אינו נוטל שלא בשבועה [ש"ך].

כולל ומכון ראש פינה:

דף ל"ג ע"ב

ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבני ואכלתיה שני חזקה, אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני; אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי.

מבואר בסוגיא דלא מצא עדים אלא על ב' שנים לא לבד שאינה חזקה אלא גם צריך להחזיר הפירות שאכל ע"פ העדים, ואף שהוא הביא את העדים לזכותו, ואם כן איך יתחייב על פיהם, סוף סוף אין העדים מעידים שהיא שלו, רק שראוהו עובד בה ואכל פירותיה, וממילא כיון דלא החזיק שני חזקה עומדת ברשות המערער וצריך להחזיר הקרקע והפירות. ומבואר בסוגיא לקמן [בנסכא דרבי אבא] דאף שעד אחד מעיד עליהם צריך להחזיר הפירות כשהמערער תובע הפירות, משום דהוא מחוייב שבועה להכחיש את העד ואינו יכול לישבע, דבזה אין העד מכחישו, וכל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. ומכל מקום פירות של שנה שלישית א"צ להחזיר, דממ"נ, אם נאמין לו שאכלה נחזיקו בהקרקע.

ונחלקו האחרונים מה יהיה הדין אם אין עדים כלל והוא אומר השדה שלי ואכלתי הפירות שני שנים, אם בכהאי גוונא צריך להחזיר גם הפירות ע"פ עצמו, האם אם אומרים מיגו דאי בעי אמר לא אכלתי נאמן ג"כ לומר אכלתי ושלי אכלתי או לא.

וכן אם הביא עד אחד שאכלה ג' שנים מחזיר הקרקע ולא הפירות, דאם נאמין להעד נצטרך להחזיקו בהקרקע כיון שמעיד על ג' שנים, ואין צ"ל כשאין עדים כלל על אכילת הפירות והמחזיק אומר שאכלם ג' שנים שמחזיר הקרקע ולא הפירות מטעם זה.

אמר רב זביד אם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן. לאו מי אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה.

היורד לתוך שדה חבירו וליקט פירותיה ובעל השדה טוען שבגזל לקחם וזה אומר שמכרם לו נאמן בהיסת כבכל המטלטלין, ואפילו יש עדים שליטן וגם יש עדים שראו הפירות בידו דאין לו מיגו דלא היו דברים מעולם ולא מיגו דהחזרתי, מ"מ נאמן בשבועה על הפירות שליטן משום דאומדנא גדולה היא דלא חציף איניש כולי האי לילך לשדה חבירו וללקט הפירות, ומסתמא ברשות בעל השדה עשה זאת. ובסוגיא משמע, ממה שהביא לזה ראייה מדרב יהודה, דדוקא כשאמר מקודם אלך ואלקוט פירותיו של פלוני אמרינן דלא חציף, אבל בלא אמירה לא אמרינן כך וחזקתו כבשאר מטלטלין, ולכן אם יש עדים שלקחן שלא בפני בעל השדה וגם ראו

ברשותו את הפירות צריך להחזירם להבעלים והבעלים נשבעים היסת שלא מכרן לו, וי"א דאמירתו אינו מעלה ומוריד כלל.

ובעצם ההלכה שאמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן, יש לבאר לענין מה נאמרה נאמנות זו שהיא קודם שעשה מעשה, כתב הרשב"ם דאין בית דין מונעים אותו ממעשה זה אף בלא שטר ועדים, אמנם אם באו הבעלים קודם שהכניס הפירות לכליו ומכחישים אותו, מעכבים על ידו דבהכחשת הבעלים לא נוכל להעמיד על אומדנא זו, דאל"כ לא שבקית חיי לכל הריה, דיקום עז פנים ויכחיש הבעלים בפניהם וילקט פירות חבירו [ט"ז]. אמנם אם כבר הכניס הפירות לכליו, אף שכליו מונחים עדיין בשדה בעל הפירות נאמן מטעם אומדנא זו.

ודעת תוספות דהוא לאו דוקא כשעשה בפרהסיא, אלא אפילו עשה כן בצינעא, כל שלא עשה כן דרך גניבה, וי"א דכ"ז הוא דוקא כשעשה כן בפרהסיא אבל כשעושה בצינעא אין מניחים אותו כשאין הבעלים בכאן דחיישינן שרוצה לגזול וי"א דאפילו בצינעא מניחים אותו כשאמר מקודם אלך ואלקוט פירותיו של פלוני.

ומבואר בתוספות דדוקא על הפירות נאמן ע"פ אומדנא זו אבל האומר אלך ואכרות אילנות של פלוני בית דין מוחים בידו, דדוקא פירות העומדים להנטל מהאילן מעמידים על אומדנא זו אבל אילנות שאינם עומדים להקצץ אין מעמידים על אומדנא זו. וכתב ערוך השלחן דנראה דלכן אם האילנות עומדים להקצץ דינם כפירות וכן אם הפירות אינם עומדים להבצר עדיין דינם כאילנות.

ואם ישאל השואל, אם כן הותרה הרצועה, ונלמד מכאן שאם ראינו שבאמצע היום הגיעה משאית ומרוקנת למאן דהוא את ביתו שלא בפניו, או מרוקנים את חנותו, ויאמר הרואה מה לי לצרה ומה אני צריך לקרוא לאנשים או למשטרה, הרי לא חציף איניש וכו', כתב על זה ערוך השלחן דפשיטא דבכהאי גוונא מצווים בית דין שלא להניחו ליקח, ורק בלקיטת פירות שיש טירחא רבה בליקוטם אמרינן חזקה זו דאין אדם חצוף לעשות כן בלי רשות הבעלים, אבל נטילת הפצים וסחורות דבשעה קלה נוטלים א"א להעמיד על חזקה זו, וכשיש עדים שנטלן בלי רשות הבעלים כופין אותו להחזירם אף אם לא ראו עתה החפצים והסחורה בידו [נקל והומר בזמן שנפרץ ענין הגניבות והשוד לאור היום וגם ליכא למימר חזקה זו של לא חציף איניש, דלית כאן בר איניש].

ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה, אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני; סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דרבי אבא; דההוא גברא דחטף נסכא מהבריה, אתא

לקמיה דרבי אמי, הוה יתיב ר' אבא קמיה, אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה, אמר ליה אין, חטפי ודידי חטפי וכו'.

דין נסכא דרבי אבא כך הוא, חטף חפץ מיד חבירו בפני עד אחד ואמר חטפתי ושלי הוא והעד אינו מכחישו בזה, שאינו יודע אם בגזילה חטף או שלו הוא או מכר לו או בחובו נטל, חייב להחזיר, דכיון שאין יכול לישבע להכחיש את העד אלא שבועה שאין העד יכול להכחישו דנין בזה דין דמתוך שאינו יכול לישבע משלם.

ומדוע נחשב שאינו יכול להשבע, לרשב"ם הוא משום שהשבועה שהעד מחייבו אינו יכול להשבע, הואיל והוא מודה שחטף, ושישבע שאת שלו חטף אינו יכול, דלא זו השבועה שמחייבו העד. ומה שאמרה הגמרא דאינו יכול להשבע לפי דהוא כגזלן, הפירוש הוא דהוה האי גברא אצל שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהן, אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע שהרי מודה בה. וכן פירש גם רש"י בשבועות. אמנם הלשון לא משמע כך, דמה לגמרא לומר דהוי כגזלן, וכי מה למדנו מגזלן מה שלא היינו יודעים בלאו הכי שאינו יכול להשבע, ולכאורה משמע דהוי חשוד על השבועה. והתוספות בשבועות פירשו משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהיה בידו ואם היו שני עדים לא הוה מהימן למימר דידי חטפי השתא נמי כיון דמודה הוה ליה כגזלן. והריטב"א בסוגיין הביא גם כן הפירושים הנ"ל, דלאו למימר דדיינין ליה על פיו או ע"פ עד אחד כגזלן ולחושדו על השבועה, דהא ליתא, אלא לומר דלא משביעינן ליה כיון שאינו מכחיש העד ודינו בזה קצת כגזלן דעלמא דלא יהיבין ליה שבועה. אמנם לא נחה דעתו בפירושים הנ"ל וכתב דהנכון דלא גורסים למילים אלו, אלא הכי גרסינן לישתבע הא מודה דחטף.

והתורת חיים כתב ליישב מה שהקשינו דמאי איצטריך למיתלי הך שבועה בשבועת גזלן תיפוק ליה דלא מצי לאשתבועי דלא חטפה כיון דהודה דחטפה. וכתב דלכך נראה דאתי לאשמעינן דלא מהימנן ליה לאישתבועי ולמימר דידי חטפי כי היכי דלא מהימנינן ליה לגזלן משום דאית ליה רעותא, הכא נמי אית ליה ריעותא, משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקה מי שהוא בידו.

דף ל"ד ע"ב

ההוא ארבא דהוה מינצו עלה בי תרי וכו' והאי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא ואמר תיפסוה וכו' והלכתא לא תפסינן והיכא דתפס לא מפקינן.

כשאחד מהשנים בא לבית דין ואמר שיתפסוה תחת ידם עד שיביא ראיה אין שומעין לו, והטעם מפני שהבית דין לא יהיו רשאים להוציאה מידם אם לא בראיה ברורה,

וחיישינן שהוא רמאי ואין לו ראיה וחבירו יהיה ביכולתו במשך הזמן להביא ראיה, ולכן רצונו שתהיה תחת יד בית דין כדי שגם חבירו לא יתפסה, ומפני שיוכל להביא ראיה רק לזמן מרובה יוכרח עתה להתפשר עמו כדי ליטלה מיד. ואם תפסו בית דין או ששניהם בקשום שיתפסוה אין מוציאין מידם עד שיתברר של מי הוא, שאין בית דין רשאים להוציא ממון מידם בלי ראיה גמורה:

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר ומאי שנא משני שטרות היוצאין ביום אחד דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא.

ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו התם להאי אית ליה דררא דממונא ולההוא אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר.

אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא ניתן להשבון:

מבואר בסוגיא שיש כמה סוגי הלכות באופן שאין בית דין יכולים להכריע את ההלכה, יש אופן דאמרינן כל דאלים גבר, ויש אופן שאמרינן יחלוקו, ויש אופן דאמרינן שודא דדייני, ומבאר הגמרא דאין דנים כל דאלים גבר אלא בספק שיתכן שיתברר לאחר מכן, אבל בספק שאינו עתיד להתברר פוסקים יחלוקו או שודא דדייני.

וכן ספק שיש בו דררא דממונא, דהיינו, שיש לבעלי הדין שייכות וזיקה לממון דינו יחלוקו, ואין פוסקים בו כל דאלים גבר, ואפילו אם אפשר שיתברר הספק בעתיד, וכגון אותה ששנינו במחליף פרה מעוברת בחמור וילדה, וכן המוכר שפחתו וילדה, ואין ידוע אם ילדה לפני שנמכרה והולד של המוכר, או שילדה לאחר שנמכרה והולד של הלוקח, זה אומר עד שלא מכרתי ילדה, וזה אומר משלקחתי ילדה, שאין אומרים כל דאלים גבר, אלא פוסקים יחלוקו לדעת סומכוס, ואף חכמים דסבירא להו המוציא מחבירו עליו הראיה, מודים שאם אין אחד מהם מוחזק כלל, חולקים משום שהוא ספק שיש בו דררא דממונא.

נחלקו הראשונים בפירוש דררא דממונא, יש מפרשים עיקר ממון, שלכל אחד יש עיקר תביעה בממון זה בלי המחלוקת, שלבעל הפרה יש חזקה גמורה, שכן הפרה היתה שלו קודם לכן, וכן בעל החמור יש לו חזקה גמורה, שכן עכשיו הפרה שלו ודאי, ונמצא שכל אחד מהם יש

לו עיקר תביעה ושייכות בלי המחלוקת. ויש מפרשים דררא דממונא שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין, ולכן יש לכל אחד מהם שייכות לממון זה.

בטעם הדבר שבספק שיש בו דררא דממונא אין אומרים כל דאלים גבר אלא יחלוקו, יש מחלוקת ראשונים, דישי אומרים שבספק שיש בו דררא דממונא כל אחד מהם נוטל חצי מכח דררא דממונא שיש לו בו, וכאילו שניהם אוחזים בדבר, שאין מוציאים מהם לכל דאלים גבר, אבל בספק שאין בו דררא דממונא אין פוסקים יחלוקו כדי שמי שהדין עמו לא יפסיד חציו בחנם ולכך מניחים להם, וכל דאלים גבר. ויש אומרים שבספק שיש בו דררא דממונא יתכן שאף אחד מבעלי הדין אינו רמאי, שלדעתם, פירוש דררא דממונא הוא שלכל אחד מהם יש עיקר תביעת ממון בלא המחלוקת, ושניהם טוענים טענת שמא, כגון במחליף פרה בחמור, שכל אחד מהם טוען שמא ברשותו ילדה, ולכך מזדקקים בית דין לדינם, ופוסקים יחלוקו, אבל בספק שאין בו דררא דממונא, כגון בספינה שכל אחד מבעלי הדין טוען ששל אבותיו היא, כיון שכל אחד מהם אומר של אבותי ולא של אבותיך, ודאי אחד מהם רמאי הוא, ואם יפסקו בית דין יחלוקו נמצא הרמאי מרויח, ולכך אין בית דין מזדקקים להם, אלא מניחים אותם, וכל דאלים גבר.

בדין כל דאלים גבר נחלקו הראשונים, דישי אומרים שאינו פסק דין, אלא דכמצב כזה בית דין מסלקים ידיהם מלדון בדין זה, וממילא כל מי שיכול תופס, אבל לא הוי הכרעת דין, וממילא אף כשתפס האחד יכול חברו לשוב ולתפוס ממנו, דאינו פסק דין שמי שגבר הרי הוא שלו, רק סילוק. ויש אומרים דהוי פסק דין כמו שודא דדייני ושאר דרכי הפסיקה, ועיין הטעם לקמן בדברי הרא"ש שנביא, ולפיכך אחר שתפס אין השני יכול לתפוס ממנו, דהוי כפסק דין שהוא שלו. וכן היא דעת הרא"ש [סימן כ"ב] דכתב בזה הלשון, האי כל דאלים גבר דינא הוא דכל מי שגבר ידו בפעם ראשונה הוא שלו עד שיביא חברו ראייה, וכל זמן שלא יביא ראייה אף אם תגבר ידו לא שבקינן ליה לאפוקי מיניה, דלא מסתבר שיתקנו חכמים שיהיו כל ימיהם במריבה ומחלוקת היום יגבר זה ומחר חברו, אלא חכמים פסקו כל דאלים בפעם הזאת גבר, וסמכו על זה דכל מי שהדין עמו קרוב להביא ראיות, ועוד מי שהדין עמו ימסור נפשו להעמיד שלו בידו ממה שימסור האחר לגזול, ועוד יאמר מה בצע שאמסור נפשי והיום או למחר יביא ראייה ויוציאנה מידי. אמנם מה שכתב הרא"ש דלא מסתבר שיתקנו דבר שיגרום שיהיו כל ימיהם במצח ומריבה הוא לשיטתו, דסבירא ליה דהוי תקנת חכמים ולא סילוק, אמנם למאן דאמר שהוא סילוק בעלמא לא קשה מידי.

וכתב בשו"ת שבות יעקב [חלק ב' סימן קס"ז], ומ"מ בלי אומר לי דבזמנים הללו שאנחנו בגולה שפלים ונבזים

וקונסין מאוד על ההכאה ויש כמה חששות אם יפסוק כל דאלים גבר, וגם לפי הטעם דכל מי שהאמת אתו ימסור נפשו על דבר זה ג"כ לא שייך בדורות הללו שרבו המתפרצים והגזלנים והאלמים שמוסרין נפשם ג"כ על ממון שאינם שלהם, א"כ היכי דלא שייך לומר חולקין כמו בנדון שלפנינו וכו' על כן יחלוקו ע"פ הגורל כנ"ל אף ע"פ שהוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים ראשונים או אחרונים לחלק כן מ"מ למען האמת והשלום לפי צורך שעה יש לפסוק כן ובודאי יסכימו על זה חבירי ורבותי לפי דורות הללו. ע"כ.

דף ל"ה ע"ב

א"ר אבא אי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה.

אף על פי שאין חזקה בפחות מג' שנים מ"מ אם הביא המחזיק עדים שהמערער עשה דברים המורים שמכר לו, כגון שהמערער הגביה סל פירות משדה זו על כתיפו של המחזיק כדי להוליכם לביתו של המחזיק והמערער ידע שהמחזיק נושאם לביתו בעד עצמו או שסייעו ללקט את הפירות והגביהם מהארץ ונתנם לתוך כליו של המחזיק וידע שיוליכם לביתו, וכ"ש אם המערער בעצמו הוליד הפירות לביתו של מחזיק, הוי חזקה מיד דאם לא היה מזכר לו לא היה עושה לו דברים הללו. וי"א דהוא הדין אם המחזיק שלח דורון להמערער מפירות שדה זו וקבלן ממנו הוי ג"כ חזקה מיד, שאם היה הקרקע שלו לא היה לו לקבלם בתורת מתנה אלא היה לו ליקח הכל.

וכל זה הוא אם המערער טוען שלא מכר לו כלל לא גוף השדה ולא הפירות, אבל אם טוען שמכר לו הפירות על כמה שנים ולפירות הורדתיו לשדה זו וגוף השדה לא מכרתי לו נאמן ואין בזה שום חזקה.

אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי, מה גוי אין לו חזקה אלא בשטר, אף ישראל הבא מחמת גוי אין לו חזקה אלא בשטר.

גוי אין לו חזקה בשל ישראל אלא בשטר מקויים מפני שהוא אלם, ולכן גוי שאכל כמה שנים קרקע שהיתה של ישראל או שמברר שהיתה שלו אין אכילתו ראייה ואם לא הביא שטר תחזור השדה לבעלים בלא שבועה. וישראל שקנה מגוי קרקע הידועה שהיתה של ישראל או שמברר שהיתה שלו דינו כמותו ואין אכילתו ראייה, וא"צ המערער לישבע כיון שאינו טוען שידוע לו שלקחה הגוי מהמערער הוי חזקה שאין עמה טענה, אבל אם טען זה הישראל ואמר בפני לקחה הגוי שמכרה לי מזה המערער, או שאומר שהראה לי שטר מקויים או אפילו אינו מקויים רק שבעצמו הכיר חתימות העדים [פ"מ ע], הרי זה המחזיק נאמן בהיסת, מתוך שיכול לומר אני לקחתי ממך והרי אכלתיה שני חזקה. ולכן אם ידוע שקנאה מהגוי אין לו

מיגו ומוציא המערער מידו [נה"מ] וי"א דאף בכה"ג מהני חזקה דיכול המחזיק לומר דאחר כך לקחתי ממך [סמ"ע].

ראובן שקנה משמעון ששמעון קנה מגוי ואין שמעון לפנינו שיברר באיזה אופן קנאה מהגוי, וגם ראובן אינו יודע, מ"מ טוענים ללוקח וטוענים הבית דין בעד ראובן שמא ראה שמעון שטר מקויים אצל הגוי או שבפניו לקחה מהישראל דמועיל חזקה, וכמו שישראל הבא מכח גוי נאמן לומר בפני לקחה הגוי ממך, כמו כן אם החזיק גוי בקרקע ונתגייר ושהתה בידו שלש שנים אחר כך וטוען קניתי ממך אחר שנתגיירתי נאמן, ואפילו אמר שקנה קודם נאמן במיגו [לבוש וט"ז].

דף ל"ו ע"א

ואמר רב יהודה האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה.

שדה שהיא מוקפת גדר ובא זה שהחזיק בה זרעה חוץ לגדר ונהנה שם, אף על פי שאכלו שנה אחר שנה לא עלתה לו חזקה, דמקום שאינו שמור אין הבעלים מקפידים על זה. וה"ה כל הזרע מקום שאינו שמור שהחיות מצויות בו אינה חזקה. אבל אם זרע גם בתוך הגדר קנה אף מה שחוץ לגדר, כיון שזרעהו או עשה בו תשמיש אחר, ואף שיש בו שיעור שדה כמה שחוץ לגדר אבל אם לא עשה בו שום תשמיש לא קנה [ערוך השלחן]:

ואמר רב יהודה אכלה ערלה אינה חזקה. תניא נמי הכי אכלה ערלה, שביעית וכלאים אינה חזקה.

ולהלכה היא מחלוקת, דדעת הרמב"ם דאפילו אכלה באיסור, כגון שעבר זרע בשביעית בארץ ישראל או שזרע שם כלאים או אכלה ערלה ה"ז חזקה, דמ"מ היה לו להמערער למחות. והרא"ש והראב"ד והטור ס"ל דלא הוי חזקה, דלא חשש למחות במה שעשה באיסור ולא החזיק כדמחזקי אינשי, אלא אם כן אכל הזמורות או כיוצא בזה במה שאין בו איסור.

אמר רב יוסף אכלה שחת לא הוי חזקה. אמר רבא ואי בצואר מחווא קיימא הוי חזקה.

אכלה להתבואה שחת, דהיינו שעדיין לא גדלה שליש גידולה וקוצרין אותה לבהמות לא הוי חזקה, ודווקא כשקצרה ולא תגדל עוד כשנעשה גבעול, אבל אם קצרה בילדותה ותגדל עוד וקצרה בתבואתה בשלימותה הוי חזקה [טור] וחשבינן זמן החזקה מתחילת הגידול, כי כן הדרך לעשות כן. ואם בני המקום דרכן היה לזרוע לשחת מפני שהיה להם הרבה בהמות ודמי השחת יקר אצלם, הרי זו חזקה כיון שעשה כדרך אותו המקום, ואף שלו אין בהמות מוכרם בדמים. וכן אם באת לידו בעודה

שחת, כמו בחודש סיון, ואכל התבואה של קיץ זה וכן בקיץ השני ובקיץ השלישי, ובכלות הג' שנים בסיון אכל השחת, ה"ז חזקה, ואף שחטף לאכול בעודה שחת ולא המתין עד גמר גידולה, מ"מ כיון שכלו הג' שנים היה לו למחות ומדלא מיחה הפסיד [סמ"ע].

והעבדים וכו' אמר רבא אין להן חזקה לאלתר, אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים. אמר רבא אם היה קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר וכו'. שאני עיזי, דמסירה לרועה והא איכא צפרא ופניא בנהרדעא טייעי שכיחי, ומידא לידא משלמי.

אף על פי שהמחזיק בדבר המטלטל נאמן לומר ששלו הוא, על בעלי חיים כבהמות וחיות ועופות אינו נאמן כשיש להמערער עדים שהם שלו, ואין המחזיק נאמן בלי ראיה לומר שקנאה, דכיון שהם בעלי חיים יש לחוש שמא מעצמם נכנסו לרשותו או שמא לקחם בדרך והחזיק בהם, ולכן אם לא הביא ראיה שלקחם נשבע המערער היסת שלא מכרה ולא נתנה לשום אדם ונוטלן מהמחזיק, ואם אין להמערער עדים שהיתה שלו נשבע המחזיק היסת ועומד בשלו. ובמקום שהמערער נוטלן וצריך לישבע היסת הסכימו גדולי אחרונים שתחלה נוטלן ואח"כ נשבע ההיסת וכן משמע מהרמב"ם, אבל הב"י כתב דנשבע היסת ונוטל, וכ"כ הטור, והסברא, דאף דמעיקר הדין נוטל תחלה ואח"כ נשבע, דהשבועה היא רק תקנה, מ"מ חיישינן שמא כשיטלה לא ירצה לישבע, לפיכך אין מוסרין לידו עד שישבע. וה"ה בכל מקום שיש שבועה ונוטל בהשבועה אינו נוטל עד שישבע. ובמקום שדרך למסור הבהמה לרועה שחרית ולוקחה מידו ערבית באופן שאינה הולכת לבדה כלל, דינה כשאר מטלטלין ונאמן המחזיק בשבועת היסת לומר שקנויה לו, ואם המחזיק טוען שהזיקה לו כדי דמיה או שהוא חייב לו כך וכך אפילו לא בא לידו בתורת משכון אלא שתופסה בעד חובו שיפרע לו ישבע בנקיטת חפץ כמה מגיע לו ונוטל אף שיש להמערער עדים שהיא שלו כיון דליכא עידי ראייה [סמ"ע]. וי"א דאם החזיק בהם ג' שנים בכל עניין הוה חזקה כבקרקע, דאע"ג דבמטלטלין במקום דלא מהני חזקה לא מהני אף בג' שנים, דבמטלטלין אמרינן דשמא השאילם על יותר מג' שנים או שכח למי שהשאיל, אבל בבעלי חיים לא אמרינן כן [סמ"ע] וכן עיקר לדינא [ש"ד]:

עבד כנעני גדול דינו שאין לו חזקה עד אחר ג' שנים כיון שהוא מהלך, וצריך המחזיק להביא ראיה ששימש לו כל השלשה שנים כדרך עבד לרבו, דאל"כ לא החזיק כראוי. ואם העבד הוא קטן שאינו יכול להלך ברגליו דינו כמטלטלין ויש לו חזקה מיד, אפילו אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא בבית המחזיק לא אמרינן שהולכתן שם והניחתו, דחזקה שהאם לא תניח בנה, ואם לא היה של המחזיק היתה נוטלתו עמה.

היו לו שלשים אילנות ממתע עשרה לבית סאה, אבל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה וכו' [ל"ז ע"א] והני מילי היבא דלא אפיקו, אבל אפיקו ולא אכל לא הויא חזקה והוא דבאזי באזוי.

מה שאמר שלשים אילנות לבית סאה, מדובר בנטיעות, שהם צריכים להיות עשרה לבית סאה ושיהיו מפוזרות בכל הבית סאה, ולכן אם החזיק בשדה אילן הנטועות כשיעור הזה קנה כל הקרקע. אבל אם נטועים פחות מעשרה לבית סאה, או באילנות זקנים פחות מג' לבית סאה לא קנה רק הקרקע הצריך להם, דאין זה שדה אילן. ואם נטועים יותר מג' זקינות או יותר מעשרה נטיעות לבית סאה שנטועים רצופים, אפילו נטועים בפחות מד' אמות בין זל"ז, אם אכל כל האילנות הוה חזקה וקנה כל הקרקע, זו דעת תוספות, ודעת הרשב"ם בסוגיין דלא הוי חזקה, דלא החזיק כדמחזקי אינשי.

וכ"ז כשאכל כל האילנות, אבל אם לא אכל כל האילנות, שדה אילן שהיו בו שלשים אילנות בג' סאין ממתע עשרה לבית סאה ואכל עשרה בשנה ראשונה ועשרה בשנה שנייה ועשרה בשלישית, והעשרה שאכל בכל שנה אכל שלשה מבית סאה זו ושלשה מבית סאה השנייה ושלשה מהשלישית, והשלשה שבכל בית סאה היו ג"כ מפוזרות [טור] קנה כל הקרקע שבהשלשה סאין עם כל האילנות. ודווקא כששאר האילנות לא הוציאו פירות, אבל אם שאר האילנות הוציאו פירות ולא אכלן לא הוחזק רק במה שאכל, וי"א דזהו דווקא כשאכל הוא מקצת הפירות ובזו העם שאר הפירות, דכיון שהניח לבזוז ניכר שאינם שלו ואין זה חזקה, אבל אם הניח פירותיהם עליהם, הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השדה החזיק בכל השדה אף שלא אסף כל פירותיהן, ויש חולקין בזה דאם רק הוציאו פירות ולא אכלן אין לו חזקה [טור].

דף ל"ח ע"א

מאי קסבר ת"ק אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה וכו', א"ר אבא בר ממל אמר רב, לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה, ומשנתנו בשעת הירום שנו. [עמוד ב']. אלא הא קמ"ל, דאפילו מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו הויא מחאה.

[דף ל"ט ע"א] אמר לא תימרו ליה, מאי וכו' רב פפא אמר לדידיה לא תימרו ליה, לאחרני אמרו להו וכו', אמרו ליה לא אמרינן ליה וכו' רב פפא אמר לדידיה לא אמרינן ליה, לאחרני אמרי להו וכו'.

אמר להו לא תיפוק לכו שותא וכו' אמר רב זביד הא קאמר לא תיפוק לכו שותא.

אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי ליה לא מפקינן שותא. רב הונא בריה דרב יהושע אמר

כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש, אמר לה ולא אדעתיה.

בשבוע שעבר הבאנו את דברי החתם סופר בביאור ענין המחאה על פי דברי התורת חיים, עיי"ש. ומה שמבואר בסוגיין הוא דמחאה מבטלת החזקה אפילו מיחה שלא בפני המחזיק, ואפילו הוא במדינה אחרת אם רק שיירות מצויות ביניהם, ובלבד שימחה בפני עדים כמבואר לקמן, ודי שימחה בפני שנים ואפילו הם זקנים וחולים שאינם יכולים לילך ולהודיע להמחזיק מפני דחברך חברא אית ליה והם יאמרו הדבר לאחרים ואחרים לאחרים עד שישמע המחזיק, ולא בעינן בזה עדים כשרים דווקא דאפילו בפני נשים או עבדים או קרובים או פסולים, דאין זה עדות אלא מחאה בעלמא [ערוך השלחן] אבל בפני חרש שוטה וקטן אינו מועיל דאין בהם דעת ואין דבריהם נשמעין כלל ולא יצא הקול על פיהם, ואפילו בפני אחד פקח ואחד חרש שוטה וקטן אינו כלום [שם]:

ואפילו אם העדים שמיחה בפניהם אומרים לא ספרנו המחאה לשום אדם אפ"ה הוי מחאה לבטל החזקה, כיון שמיחה כראוי וסמך עליהם שיגידו מחאתו לאחרים, דעיקר החזקה הוא מפני שלא עשה המערער מחאה וכיון שעשה מחאה אין חזקת המחזיק חזקה בלא שטר. ולא עוד אלא אפילו אמר המערער לעדים שמיחה בפניהם אל תאמרו לו להמחזיק, או שהעדים אמרו מעצמם לא נאמר לו הוי מחאה, דכיון שלא אמר רק שלא יאמרו לו משמע שלאחרים יכול להגיד, וממילא שהם יאמרו לאחרים ואחרים לאחרים עד שיגיע לאזני המחזיק. ואפילו אמרו לא נוציא דבר זה מפניו הוי מחאה, דמילתא דלא רמי עליה דאינש שהדבר אינו נוגע לו ואינו מוזהר מהבעל דבר אומר לפני אחרים ולא אדעתיה מה שאמר לא אוציא דבר זה מפי, ולכן אם המערער אמר להם לא יצא דבר זה מפיכם לא הוי מחאה ואפילו עברו ואמרו להמחזיק שעשה המערער מחאה כיון שהגידו לו שאמר להם לא יצא זה מפיכם לא חש לזה ולא נוהר בשטרו [ש"ד].

דף ל"ח ע"ב

אמר רב זביד פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה, פלניא גזלנא הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא, ולמחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה.

כיצד הוא לשון המחאה, אומר בפני שנים פלוני שהוא משתמש בביתי או בשדי גזלן הוא ואתבע אותו לדין, וכן אם אמר להם שכורה היא בידו או משכנתא ואם יטעון עלי שמכרתיה או נתתי לו אתבענו לדין, וכן כל כיוצא בזה ה"ז מחאה. אבל אם אמר להם רק פלוני שמשתמש בחצירי או בביתי או בשדי גזלן הוא ולא סיים שיתבענו לדין אין זו מחאה, שהמחזיק אומר כששמעתי דברים אלו

שאמר אמרתי שכוונתו היתה רק לחרפני בלבד ולכן לא נזהרתי בשטרי. ולדעה זו צריך המערער להזכיר באיזה אופן תופסה המחזיק אם בגזילה אם בשכירות ואם במשכנתא ושיתבענו לדין. אבל י"א דתביעה לדין אינו מעכבת המחאה, אלא כיון שאמר פלוני משתמש בחצירי בגזל או פלוני גזלן הוא שמשמש בחצירי או שאמר שכורה היא בידו או משכונא הוי מחאה, ומה שהזכירו בסוגיין תביעה לדין אינו לעיכובא, אלא שכן דרך בני אדם לומר אשתוק ואתבענו לדין, ודוקא כשאומר רק פלוני גזלן הוא אין זה מחאה דהוא רק לישנא בישא בעלמא, אבל כשהזכיר העניין א"צ יותר:

דף ט"ל ע"א

אשכחינהו ר' יוסי בר' הנינא לתלמידי דר' יוחנן, אמר להו מי אמר ר' יוחנן מחאה בכמה ר' היא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה בפני שנים, ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה.

ולהלכה מחאה בפני שנים, והשומעים כותבים המחאה אף על פי שלא צוה להם לכתוב דזכות הוא לו כדי שתתקיים המחאה ע"פ כתבם ג"כ אם לא יוכלו להעיד וגם להמחזיק אין זה חובה דאין מריעין לו כלום ואדרבא אם יש שטר בידו ישמרנו כשישמע המחאה [סמ"ע]. ויכתבו בלשון שליחות פלוני העדנו על עצמו לכתוב לו שעשה מחאה על חזקת פלוני ואף שלא צוה להם לכתוב, מ"מ כיון שמיחה בפניהם מסתמא גם רצונו היה שיכתבו אלא שלא התעורר לצוות להם שיכתובו, ולא יכתבו שמענו שעשה מחאה, דזהו כעדות מפי כתבם, ואף על פי שנתבאר דאין זה עדות גמורה אלא גילוי מילתא בעלמא מ"מ כל מה שאפשר לעשות שיהיה כעדות גמורה בהכשר גמור וודאי נכון לעשות. ועידי המחאה מצטרפין אפילו כשמיחה לפני כל אחד בפ"ע [ש"ד]:

דף ט"ל ע"ב

אמר רבא, הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג'.

כיון שמיחה פעם אחד קודם כלות ג' שנים א"צ לחזור ולמחות עוד בכל שנה ושנה, ורק צריך לשמור שלא תהא בין מחאה למחאה ג' שנים שלימות, דאם עברו ג' שנים אחרי המחאה הראשונה נתחזק המחזיק בחזקתו, שיכול לומר כיון ששתק ג' שנים מזמן המחאה סברתי

שחזר בו ממחאתו הראשונה ולא נזהרתי בשטרי עוד. במה דברים אמורים כשהיתה רק מחאה כדיבור בעלמא מהמערער, אבל אם עשה מעשה שהוא כמחאה, כגון שמכרה לאחר תוך ג' שנים מחזקתו א"צ למחות עוד לעולם, דכיון שעשה מעשה למכרה לאחר צריך המחזיק ליהדר בשטרו עד שיתברר הדבר בבית דין. ואף על גב שיכול המחזיק לטעון אחרי משך ג' שנים ממכירתו שקנאה מזה שמכר לו, מ"מ אין להמערער לדאוג על זה והקונה באמת צריך ליהדר בזה ויודיע לבית דין או לעדים קודם כלות ג' שנים מזמן קנייתו מהמערער, או שיעמיד עדים שיעידו שהחזיק זה המחזיק בהקרע גם קודם שקנה הוא מהמערער. וכן לא הצריכו למחות בסוף כל שלש שנים אלא כשעמד בתוכה אותו הראשון המחזיק, אבל אם המחזיק מכרה לאחר אינו צריך למחות בהלוקח, לפי שהלוקח הזה אינו בא אלא מכח הראשון המחזיק וכבר מיחה בהראשון. ודווקא אם הוא מובטח בהלוקח הזה שלא ישקר לטעון שקנאה מהמערער או שהודה הלוקח כן בפני עדים, דאל"כ צריך למחות כדי שלא יטעון הלוקח שקנאה מהמערער [סמ"ע]:

תני בר קפרא ערער, חזר וערער, חזר וערער, אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה, ואם לאו יש לו חזקה.

עירער בסוף שלש שנים וחזר ועירער בסוף שלש שנים אחרות, אם מחמת טענתו הראשונה עירער מחאתו מחאה, ואם טוען טענה אחרת כגון שבראשונה אמר גזולה היא בידו ובאחרונה אמר משכנתא היא בידו בטלה מחאתו וזה עומד בחזקתו, לפי שהודה בעצמו שמחאתו הראשונה היתה שקר והוה כלא עשה מחאה כלל. וי"א דזהו דווקא כשהודה באחרונה שטענתו הראשונה היתה שקר, אבל בסתמא נוכל לומר שמקודם היתה גזולה ביד המחזיק ואחר כך משכנה בידו [רמ"ה, הובא בטור].

ואם יכול לשנות מחאתו בתוך השלש שנים, דעת הרא"ש שבתוך השלש שנים אפילו עשה כמה מחאות ושינה ממחאה למחאה הוה מחאה בכל ענין, דכיון שיש לו זמן שלש שנים יכול לבחור לו איזה טענה שירצה, ולא אמרינן שהחזיק כפרן, דאין אדם נעשה כפרן רק ע"פ עדים ולא ע"פ עצמו. ודעת [רשב"ם בסוגיין והנמוקי יוסף דאפילו בתוך שלש שנים אינו יכול לשנות ממחאה למחאה.